

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยใน 4 ด้าน คือ ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ด้านการส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ ด้านการเป็นสื่อกลางของครอบครัว และด้านการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติตนเป็นบิดาที่ดี

ตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บิดาของเด็กปฐมวัย อายุ 3-6 ปี ที่เข้าเรียนชั้นอนุบาล หรือชั้นเด็กเล็ก ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และกองการศึกษาเทศบาลในเขตเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 399 คน ดังนี้ คือ ตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 399 คน และตัวอย่างประชากรที่ให้สัมภาษณ์ จำนวน 42 คน (สุ่มจากตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบสอบถาม)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีทั้งสิ้น จำนวน 2 ชุด คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เครื่องมือทั้ง 2 ชุด แบ่งเป็น 5 ตอน คือ สถานภาพส่วนตัว บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว บทบาทด้านการส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม บทบาทด้านการเป็นสื่อกลางของครอบครัว และบทบาทด้านการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติตนเป็นบิดาที่ดี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. วิธีเลือกตัวอย่างประชากร

1.1 สุ่มตัวอย่างเขตเมืองใหญ่แบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้เขตเทศบาลเมือง จังหวัดนครราชสีมา

1.2 สสำรวจรายชื่อ จำนวนโรงเรียน จำนวนนักเรียนชั้นอนุบาล และชั้นเด็กเล็กในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้จำนวนโรงเรียน 45 โรงเรียน จำนวนเด็ก 8,329 คน ผู้วิจัยนำมาคำนวณสัดส่วนจำนวนเด็กปฐมวัยในโรงเรียนทั้ง 3 สังกัด ได้ 5 : 1 : 15

1.3 หาจำนวนตัวอย่างประชากรจากตารางสำเร็จรูปของ Yamane ที่ความเชื่อมั่น 95 % (อุทุมพร จามรมาน, 2532) ได้ 383 คน (จากขนาดประชากร 9,000 คน) ได้จำนวนเด็กปฐมวัยที่เป็นตัวอย่างประชากรตามสัดส่วนที่คำนวณไว้ 399 คน เพื่อให้บิดาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

1.4 สุ่มแบบหลายขั้นตอน เพื่อให้ได้นักเรียนจากโรงเรียนในสังกัดต่าง ๆ ตามสัดส่วนที่ได้คำนวณไว้

1.5 สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากตัวอย่างประชากรที่ตอบแบบสอบถามให้ได้ตัวอย่างประชากรในการสัมภาษณ์ 42 คน โดยให้มีสัดส่วนตัวอย่างประชากร 5 : 1 : 15 เช่นเดียวกับประชากรทั้งหมด

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างแบบสอบถามและแบบสังเกต ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของการวิจัย

ศึกษาทฤษฎีพื้นฐานของพัฒนาการเด็ก การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย อายุ 3-6 ปี ตลอดจนบทบาทของบิดา จากเอกสาร ตำรา หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

2.2 ประมวลข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในด้านต่าง ๆ แล้วสรุปเป็นโครงสร้าง เนื้อหา สารในในแต่ละด้าน

2.3 สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ฉบับร่างให้ครอบคลุมเนื้อหาต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทบิดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

2.4 ตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไข โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ

2.4.1 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) การสื่อความหมายและความเหมาะสมในการนำไปใช้ และให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุง

2.4.2 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4.3 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับบิดาของเด็กปฐมวัย อายุ 3-6 ปี ที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร จำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา ความหมายและเนื้อหา ตลอดจนคำชี้แจงและวิธีตอบ ประมวลข้อวิจารณ์และปัญหาจากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อหาข้อบกพร่อง และนำมาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 นำหนังสือออกจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 นำแบบสอบถามไปให้ผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นตัวอย่างประชากรด้วยตนเอง เพื่อขอให้ส่งแบบสอบถามไปยังบิดาของเด็กปฐมวัยที่เป็นตัวอย่างประชากร เพื่อกรอกแบบสอบถาม แล้วนำส่งคืน โดยผู้วิจัยไปรับแบบสอบถามคืนที่โรงเรียนด้วยตนเอง

3.3 ผู้วิจัยขออนัดเวลาสัมภาษณ์ และ เยี่ยมบ้านของบิดาที่เป็นตัวอย่างประชากร ในการสัมภาษณ์ จำนวน 42 คน จากนั้นจึงดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ โดยไปเยี่ยมและสัมภาษณ์บิดาแต่ละครอบครัวที่บ้านหรือโรงเรียน เมื่อบิดานำเด็กมาส่ง หรือมารับเด็ก

4. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ผู้วิจัยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ในส่วนที่สามารถทำเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำมาคำนวณค่าทางสถิติ วิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ แล้วนำเสนอข้อมูลแต่ละประเด็นในรูปของตารางแสดงความถี่หรือค่าร้อยละ

4.2 การวิเคราะห์เชิงบรรยาย

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล แล้วนำเสนอข้อมูลที่เป็นรายละเอียดของประเด็นโดยการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว

จากผลการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ได้รับความกระทบกระเทือนด้านเศรษฐกิจของครอบครัว เมื่อมีบุตร บิดาส่วนใหญ่แก้ปัญหาดังกล่าวโดยมีวิธีการใหญ่ ๆ 2 วิธี คือ 1) ทำงานพิเศษนอกเวลาปกติ 2) ลดค่าใช้จ่ายส่วนตัว เหตุผลสำคัญในการปฏิบัติในด้านการหาเลี้ยงครอบครัว คือ สำนึกในหน้าที่ของพ่อที่มีต่อลูก และความรักลูก อย่างไรก็ตามมีบิดาเพียง 4 คน ที่แสดงความต้องการให้เวลากับลูก ส่วนข้อเสนอแนะในเรื่องนี้คือ รัฐควรจัดสวัสดิการเกี่ยวกับบุตรให้ดีขึ้น

2. บทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ

2.1 การส่งเสริมพัฒนาการทางกาย

สิ่งที่บิดาส่วนใหญ่ปฏิบัติบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางกายของลูกเป็นประจำแทบทุกข้อ ยกเว้น การพาลูกไปเล่นกีฬา และออกกำลังกาย ที่เห็นได้เด่นชัด คือ การดูแลและรักษาพยาบาล (ร้อยละ 71.85) การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ (ร้อยละ 70.97) และการป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับลูก (ร้อยละ 62.42) โดยบิดาจำนวนมากมีวิธีป้องกันอุบัติเหตุ และโรคภัยไข้เจ็บอยู่ 2 วิธีคือ 1) จัดเก็บและตรวจตราสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่คิดว่าเป็นอันตรายแก่ลูกอยู่เสมอ 2) คอยห้ามปรามและตักเตือนเมื่อเห็นว่าลูกเล่นอะไรที่อันตรายและไม่ปลอดภัย

บิดาจำนวนครั้งต่อครั้งที่ดูแลกิจวัตรประจำวันของลูกเป็นประจำ (ร้อยละ 56.18) ซึ่งการดูแลกิจวัตรประจำวันดังกล่าว ได้แก่ การอาบน้ำ การแต่งตัว การซักผ้า จัดเสื้อผ้า แต่มีบิดาจำนวนน้อยที่ส่งเสริมการออกกำลังกายของลูกเป็นประจำ (ร้อยละ 13.19) โดยไม่เคยทำเลยถึงร้อยละ 7.04

โดยภาพรวม บิดาแทบทั้งหมด (ร้อยละ 92.96 - 11.71) ระบุว่า มีส่วนในการส่งเสริมสุขภาพร่างกายของลูกในระดับใดระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้น มีเพียง ร้อยละ 0.29 ที่ไม่ได้ทำเลย ยกเว้นการพาลูกไปเล่นกีฬา หรือ ออกกำลังกาย ซึ่งบิดาทำบ่อย ๆ หรือทำเป็นประจำเพียงร้อยละ 33.42 แล้วบิดาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.13-87.63) รายงานว่าตนได้ปฏิบัติบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพร่างกายของลูก บ่อยหรือเป็นประจำ โดยการป้องกันอุบัติเหตุเป็นข้อที่มีผู้ปฏิบัติบ่อย หรือเป็นประจำมากที่สุด

เหตุผลสำคัญของบิดาที่ทำบ่อย ๆ หรือทำเป็นประจำในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย บิดาส่วนใหญ่ เห็นว่า เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างบิดามารดา ส่วนเหตุผลสำคัญของบิดาที่ทำบ้าง ไม่ค่อยได้ทำหรือไม่ได้ทำเลย บิดาส่วนใหญ่อ้างว่า ไม่มีเวลา

2.2 บทบาทด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

ในการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญานั้น สิ่งที่บิดาส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติเป็นประจำอย่างเด่นชัด คือ การตอบคำถามเมื่อลูกซักถาม (ร้อยละ 65.59) เนื่องจากบิดาส่วนใหญ่รู้สึกว่ามีความสุขที่ได้โต้ตอบลูก บิดาจำนวนครั้งต่อครั้งได้ปฏิบัติสิ่งเหล่านี้เป็นประจำ คือ การชักชวนให้ลูกดูสิ่งที่น่าสนใจ (ร้อยละ 51.32) สนทนาซักถามสิ่งที่ลูกพบเห็น (ร้อยละ 48.00) และเป็นตัวอย่างที่ดีในการฟังและการพูดกับคนอื่น (ร้อยละ 45.75)

การเป็นตัวอย่างที่ดีในการฟังและพูดกับคนอื่น บิดาส่วนใหญ่ได้พยายามทำ เช่น เมื่อพยายามไม่ทะเลาะกันหรือตำหนิใครด้วยคำไม่สุภาพ ยกเว้นบางครั้ง สัมผัส

การสนับสนุนให้ลูกชอบอ่านและเขียนโดยการเล่านิทาน หรืออ่านหนังสือให้ลูกฟัง บิดาที่เล่านิทานส่วนใหญ่จะเล่านิทาน 2 วิธี คือ 1. เล่าประกอบหนังสือนิทานที่ลูกมีอยู่ 2. เล่าปากเปล่า ได้แก่ นิทานที่รู้จักกันดี เช่น กระต่ายกับเต่า และนิทานที่คิดแต่งขึ้นเอง

การชวนให้ลูกวาดภาพระบายสี บิดาที่ชวนลูกวาดภาพส่วนใหญ่จะวาดรูป ภาพต่าง ๆ ตามที่ลูกต้องการ เช่น การ์ตูน ต้นไม้ วิว ผลไม้ ฯลฯ

ส่วนการเล่นของเด็กที่บิดาเข้าไปเล่นด้วย พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการเล่นค่อนข้างโลดโผน เช่น เตะบอล ชกมวย กระโดดเชือก ชีหลัง ชีคอ จับหมุน ซ่อนหา เกมต่าง ๆ และวีดีโอเกมส์

เหตุผลสำคัญที่บิดาไม่ค่อยได้ทำ หรือไม่ได้ทำในการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาลูกเลย ส่วนใหญ่อ้างว่า ไม่มีเวลา และเป็นหน้าที่ของมารดา หรือพี่เลี้ยงไม่ใช่หน้าที่บิดา ส่วนเหตุผลสำคัญที่ทำบ่อย ๆ หรือทำเป็นประจำ ส่วนใหญ่บิดาเห็นว่าไม่มีคนช่วย ต้องช่วยกันกับแม่ในการดูแลลูก และอยากดูแลลูกด้วยตนเอง ทั้งนี้โดยมีถึง 93 คน ที่ให้เหตุผลว่าเป็นหน้าที่ของบิดา

2.3 บทบาทด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์

ในการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์นั้น สิ่งที่บิดาจำนวนครึ่งต่อครึ่งได้ปฏิบัติเป็นประจำ คือ การยกย่องชมเชยเมื่อลูกทำความดี (ร้อยละ 56.01) ฝึกหัดให้ลูกปฏิบัติสิ่งที่ดีงามเหมาะสมสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย (ร้อยละ 55.72) ให้ความสนใจพูดคุยขณะเล่นด้วย (ร้อยละ 51.32) และใช้วิธีการต่าง ๆ ในการอบรมสั่งสอนให้ลูกมีจิตที่ดีงาม (ร้อยละ 48.97) ซึ่งวิธีดังกล่าว ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การยกตัวอย่างให้ดู และการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีให้ลูกได้เห็น

การเล่นหยอกล้อและร้องเพลงกับลูก บิดาส่วนมากทำเป็นประจำ (ร้อยละ 41.06) โดยส่วนใหญ่จะร้องเพลง 2 ประเภท คือ เพลงที่กำลังนิยมหรือเพลงในละครโทรทัศน์ และเพลงสำหรับเด็ก

บิดาแทบทั้งหมด (กว่าร้อยละ 90) ระบุว่าได้ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยกย่องชมเชย เมื่อลูกทำความดี มีเพียงร้อยละ 0.29 เท่านั้นที่ไม่ได้ทำเลย

ส่วนเรื่องที่บิดาระบุว่าไม่ได้ทำเลยมากที่สุด คือ การสอนให้ลูกสวดมนต์ ไหว้พระ หรือสิ่งที่เคารพนับถือก่อนนอน (ร้อยละ 7.33)

เหตุผลสำคัญที่บิดาทำบ้าง ไม่ค่อยได้ทำ หรือไม่ได้ทำเลยในการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ ส่วนใหญ่อ้างว่า ไม่มีเวลา รองลงมาอ้างว่า เป็นหน้าที่ของมารดาหรือพี่เลี้ยง ไม่ใช่หน้าที่ของบิดา ส่วนเหตุผลสำคัญที่ทำบ่อย ๆ หรือทำเป็นประจำ ส่วนใหญ่เห็นว่า ไม่มีคนช่วย ต้องช่วยกันกับแม่ในการดูแลลูก รองลงมาเห็นว่าอยากดูแลลูกด้วยตนเอง และเป็นหน้าที่ของพ่อ ตามลำดับ

2.4 บทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

บิดาส່วนใหญ่ปฏิบัติเป็นประจำในการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม คือ ฝึกให้ลูกรู้จักแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ (ร้อยละ 55.13) รองลงมา ฝึกให้ลูกมีกิริยามารยาทเรียบร้อย เหมาะแก่โอกาส (ร้อยละ 48.09) และสอนให้ลูกรู้จักสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ เช่น เพื่อน พี่น้อง ญาติผู้ใหญ่ (ร้อยละ 46.63)

การฝึกให้ลูกรู้จักแบ่งปันสิ่งของนั้น บิดาส່วนใหญ่มีวิธีการ คือ อธิบายให้เข้าใจ และชักชวนให้แบ่งของเล่นให้เพื่อน

ทั้งนี้ข้อที่บิดาทั้งหมด (ร้อยละ 100) ได้ปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม คือ การสอนให้ลูกรู้จักความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ เช่น เพื่อน พี่น้อง และญาติผู้ใหญ่

เหตุผลสำคัญที่บิดาทำบ้าง ไม่ค่อยได้ทำ หรือไม่ได้ทำเลย ส่วนใหญ่อ้างว่า ไม่มีเวลา รองลงมาอ้างว่า เป็นหน้าที่ของมารดา หรือพี่เลี้ยง ไม่ใช่หน้าที่ของบิดา ส่วนเหตุผลสำคัญที่บิดาทำบ่อย ๆ หรือทำเป็นประจำ ส่วนใหญ่ระบุว่า ไม่มีคนช่วยต้องช่วยกันกับมารดาในการดูแลลูก รองลงมาระบุว่า อยากดูแลลูกด้วยตนเอง และเป็นหน้าที่ของพ่อ ตามลำดับ

3. บทบาทการเป็นสื่อกลางของครอบครัว

บิดาส່วนใหญ่มีครอบครัวเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว มีเพียงจำนวนน้อยที่อยู่ในครอบครัวขยาย ซึ่งบิดาส່วนใหญ่ปฏิบัติตนในการเป็นสื่อกลางของครอบครัวเป็นประจำ สิ่งที่บิดาจำนวนเกินครึ่งทำเป็นประจำ คือ สร้างบรรยากาศที่เป็นสุขในครอบครัว (ร้อยละ 58.65) การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสามี-ภรรยา (ร้อยละ 53.95)

บิดาจำนวนมากทำเป็นประจำในเรื่อง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับลูก เช่น การตั้งชื่อลูก การเลือกโรงเรียนให้ลูก (ร้อยละ 47.52) การสนับสนุนและดูแลให้ญาติ

ผู้ใหญ่เลี้ยงลูกได้อย่างเหมาะสม เช่น ไม่ตามใจเด็กมากเกินไป การใช้อารมณ์กับลูก (ร้อยละ 34.61)

ในการร่วมวางแผนปรึกษาหรือพูดคุยเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกกับผู้ใหญ่คนอื่นในครอบครัว บิดาจำนวนน้อย (ร้อยละ 38.10) ปฏิบัติเป็นประจำ สิ่งที่ปรึกษาส่วนใหญ่เกี่ยวกับเรื่องการทำโทษ เด็กอย่างมีเหตุผล การกระทำและการพูดจาของเด็ก

เหตุผลสำคัญที่บิดาทำบ้าง ไม่ค่อยได้ทำ หรือไม่ได้ทำเลยในการเป็นสื่อกลางของ ครอบครัว ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเด็ก รองลงมาให้เหตุผลว่า ผู้ใกล้ชิดเคียงไม้ให้ความร่วมมือ ส่วนเหตุผลสำคัญที่ทำบ่อย ๆ หรือทำเป็นประจำ บิดาส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นหน้าที่ของ หัวหน้าครอบครัว รองลงมา เป็นหน้าที่ของพ่อ และเป็นคนที่ทุกคนเกรงใจและ เชื่อฟังมากที่สุด ตามลำดับ

อย่างไรก็ตามบิดาจำนวนมากได้ระบุอุปสรรคในการปฏิบัติบทบาทในการ เป็นสื่อกลางของครอบครัวคือ ไม่มีเวลา

4. บทบาทการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติตนเป็นบิดาที่ดี

การแสวงหาความรู้

บิดาส่วนใหญ่ระบุว่าสนใจทุกเรื่องไม่จำกัดว่าเรื่องอะไร สำหรับเรื่องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก บิดาจำนวนมากทำเป็นประจำ (ร้อยละ 45.35) ส่วนใหญ่จะติดตามทางโทรทัศน์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ และในเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น ข่าวคราวบ้านเมือง เศรษฐกิจต่าง ๆ บิดาจำนวนมากทำเป็นประจำ ส่วนใหญ่จะติดตามทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

การปรับปรุงนิสัยตนเอง

บิดาส่วนใหญ่ (กว่าร้อยละ 90) ได้มีการปรับปรุงนิสัยตนเองทั้งในเรื่องเกี่ยวกับลูก และเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น ใจเย็นมากขึ้น เลิกเที่ยว ดื่มแอลกอฮอล์ และบิดาส่วนใหญ่ได้ระบุว่านิสัยของตนเองที่ไม่เหมาะสมในการเลี้ยงลูก เช่น ชี้โมโห พูดไม่เพราะ ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ปากพล่อย และเจ้าระเบียบ

การเป็นแบบอย่างที่ดี

บิดาส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเป็นประจำ โดยได้พยายามเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่อง การเป็นคนมีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ การแต่งกาย การตั้งใจทำงาน การมีวินัย

อย่างไรก็ตามในการพยายามเป็นแบบอย่างที่ดีนั้น พบว่า บิดาส่วนใหญ่ทำเป็นประจำอย่างเด่นชัด คือ การเป็นบิดาที่ดี เช่น เอาใจใส่สนใจ หุ่กข์สุขของลูก

เหตุผลสำคัญของบิดาที่ทำบ้าง ไม่ค่อยได้ทำ หรือไม่ได้ทำเลย ในการพัฒนาตนเอง ส่วนใหญ่อ้างว่าไม่มีเวลา ส่วนเหตุผลสำคัญที่ทำบ่อย ๆ หรือทำเป็นประจำ บิดาส่วนใหญ่เห็นว่ารักลูกอยากทำให้ลูกมีคุณภาพ ร่องลงมา เป็นหน้าที่ของบิดาต่อลูก และต้องการหาความรู้เพิ่มเติมตามลำดับ

อภิปรายผล

1. แนวคิดดั้งเดิมและแนวคิดใหม่เกี่ยวกับบทบาทบิดาไทย

ผลจากการวิจัยพบว่า ในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัวซึ่งเป็นบทบาทหลักของบิดาตามแนวคิดดั้งเดิมนั้น ครอบครัวส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการมีลูก ทำให้บิดาส่วนใหญ่ต้องทำงานพิเศษเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากงานประจำ มีการลดค่าใช้จ่ายและเสียสละความสุขส่วนตัวเมื่อมีลูก โดยให้เหตุผลการปฏิบัติดังกล่าวว่า เป็นหน้าที่หลักของบิดาและรักลูกอยากทำให้ลูกมีอนาคตที่ดี ข้อมูลดังกล่าวแสดงว่าบิดาไทยในชุมชนเมืองในปัจจุบันรับรู้และเห็นว่าบทบาทเหล่านี้เป็นหน้าที่โดยตรงของงาน ซึ่งตรงกับการศึกษาของ โบลบี (Bolwby cited by Barbara and Mary, 1977) เกี่ยวกับบทบาทบิดา และมารดาพบว่า บิดาเป็นแหล่งการเงินที่สำคัญของครอบครัว เป็นผู้หามาให้ครอบครัว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของรูทและฮาร์ทเลย์ (Ruth & Hartey, 1960 cited by Lynn, 1978) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมของเด็กชายและเด็กหญิงพบว่า ผู้ที่หารายได้มาจุนเจือครอบครัวเป็นหน้าที่ของเพศชาย จากข้อมูลที่ได้ แสดงให้เห็นว่าบิดาไทยในสังคมเมืองยังมีแนวคิดในกลุ่มที่ 1 ซึ่งเชื่อว่าบิดามีหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวและสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูของมารดา นอกจากนี้จากข้อมูลซึ่งพบว่าในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริม

พัฒนาการทางสติปัญญา ข้อการสนับสนุนให้ลูกชอบอ่านและเขียนโดยการเล่านิทาน มีการปฏิบัติ เป็นประจำน้อยที่สุด ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าบิดามีค่านิยมว่า การเล่านิทานต่าง ๆ ไม่ใช่ลักษณะของ ผู้ชาย จึงลำบากใจที่จะทำและไม่สนใจที่จะฝึกหัด

อย่างไรก็ตามเมื่อมองย้อนถึงการที่บิดา เข้ามามีส่วนในการดูแลกิจวัตรประจำวัน ของลูก และการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ระบุว่าทำเป็นประจำนั้น ได้แสดงให้เห็นว่าบิดาไทยในชุมชนเมืองในปัจจุบันมีลักษณะผสมผสาน โดยยอมรับแนวคิดใหม่ในกลุ่มที่ 2 ที่ว่าบิดาสามารถผลัดเปลี่ยนบทบาทกับมารดาได้ในการอบรมเลี้ยงดูลูก เข้ามาร่วมสานกับแนวคิด ดั้งเดิมในกลุ่มที่เชื่อว่า บิดามีหน้าที่หลักในการหาเลี้ยงครอบครัวและคุ้มครองครอบครัว แต่ก็ไม่ใช่ เป็นความคิดแบบดั้งเดิมหรือแบบใหม่โดยสิ้นเชิง

2. บทบาทด้านที่บิดาไทยในชุมชนเมืองปฏิบัติเป็นประจำสูงสุด

บทบาทด้านที่บิดาส่วนใหญ่ให้ความสนใจมากที่สุด โดยทำเป็นประจำจำนวนสูงสุด คือการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เช่น การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ และการป้องกันอุบัติเหตุ ที่ จะเกิดขึ้นกับลูก เป็นต้น การที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ผู้เป็นบิดาได้รับการถ่ายทอดลักษณะของ ความเป็นชายในสังคมไทย คือ แข็งแรง อดทน ร่างกายใหญ่โต มีพลังกำลังมาก และมีหน้าที่เป็น ผู้คุ้มครองผู้อ่อนแอกว่า คือ ลูกและภรรยา โดยเฉพาะลูกที่อยู่ในวัยเด็ก ๆ ซึ่งเป็นวัยที่ต้องพึ่งพา คนอื่นตลอดเวลา ซึ่งตรงกับการศึกษาของ แลมป์ (Lamp, 1976) ที่พบว่า เด็กหญิงจะวิ่งไปหาบิดา ทุกครั้งที่มียภัยมาถึงตัว

ส่วนในด้านการดูแลกิจวัตรประจำวันของลูก พบว่าบิดาส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดูแลกิจวัตรประจำวันของลูก เช่น การอาบน้ำ การแต่งตัว การซักผ้า และจัดเสื้อผ้าให้ลูก ซึ่งเห็นได้ชัดว่าบิดาไทยในอดีตจะถือว่่าสิ่งเหล่านี้เป็นงานของผู้หญิง หากมารดาไม่สามารถทำได้ก็ จะ เป็นหน้าที่ของยาย ย่า ป้า แต่ผู้ชายจะไม่ทำงานเช่นนี้ ซึ่งแสดงว่าบิดาไทยในชุมชนเมือง เริ่มมองบทบาทของตนเองในแง่มุมที่กว้างขึ้นกว่าเดิม ได้มีการขยายมโนทัศน์เกี่ยวกับบทบาทบิดา โดยการยอมรับบทบาทใหม่ตามแนวคิดของกลุ่มที่ 2 ที่เชื่อว่า บิดา มารดา สามารถสลับผลัดเปลี่ยน บทบาทบางอย่างได้ตามความเหมาะสม แม้ว่าบิดาส่วนใหญ่จะให้เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดูลูกและ ดูแลลูกทางด้านร่างกายว่า เนื่องมาจากการบีบบังคับและความจำเป็นทางสังคม ที่ทำให้มารดาต้อง

ออกทำงานนอกบ้าน แต่ในความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ถ้าบิดามีความเชื่อมั่นว่า หน้าที่นี้เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ถึงแม้ว่ามารดาไม่มีคนช่วย บิดาก็อาจไม่ช่วยก็ได้ อย่างไรก็ตามเมื่อขยายภาพการปฏิบัติของบิดาในระดับที่ทำบ่อย และทำประจำ ทำบ้าง และไม่คอยได้ทำและไม่ได้ทำเลยออกมาพบว่า เรื่องที่บิดาปฏิบัติสูงสุด 10 อันดับแรก ครอบคลุมบทบาทในด้านต่าง ๆ แทบทุกด้าน ยกเว้นด้านการหาเลี้ยงครอบครัว การที่เป็นเช่นนี้น่าจะแสดงว่า บิดาในปัจจุบันตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติบทบาทของตนในแง่มุมต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ส่วนในด้านการหาเลี้ยงครอบครัวซึ่งจำนวนบิดาที่ปฏิบัติบ่อยและเป็นประจำไม่สูงนัก พบว่า เนื่องจากบิดาจำนวนหนึ่งให้เหตุผลว่า ครอบครัวของตนมีฐานะดีพอที่ทำให้ไม่เกิดความเดือดร้อน ซึ่งทำให้การปฏิบัติในส่วนนี้ไม่เด่นชัดขึ้นมาเหมือนกับด้านอื่น ๆ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของบิดากับการปฏิบัติต่อลูก

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอาชีพของบิดามีข้อสังเกตประการหนึ่ง กล่าวคือ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มบิดาที่มีอาชีพต่าง ๆ ปฏิบัติบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูเด็กบางประการแตกต่างกัน โดยอาชีพที่เน้นระเบียบวินัย ความเด็ดขาด ความเข้มแข็งในอาชีพนี้ เช่น อาชีพทหาร ตำรวจ บิดาจะมีการพูดคุยเล่นกับลูกน้อย เล่นนิทานและร้องเพลงเด็ก ๆ ไม่เป็น ซึ่งแสดงว่าบิดาไม่ค่อยมีพฤติกรรมตามแนวคิดใหม่ ยังมีลักษณะพฤติกรรมตามแนวคิดเดิม ในขณะที่บิดาที่มีอาชีพครูหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเด็ก บิดาก็จะสามารถเล่นนิทาน ร้องเพลงกับลูกมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด นั่นแสดงว่าบิดากลุ่มนี้มีพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูที่ผสมผสานแนวคิดใหม่เข้ามาด้วย แต่อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อาจไม่ใช่เนื่องมาจากตัวอาชีพ น่าจะเป็นสิ่งที่ลึกไปกว่าอาชีพ นั่นคือ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับมา และบุคลิกภาพก่อนเลือกอาชีพ ประกอบกับลักษณะการดำเนินชีวิตในอาชีพที่บิดาเลือกนั้น ส่งผลให้บิดาออกจากเด็ก หรือเข้าไปใกล้เด็กมากขึ้น ดังนั้นบิดาทั้ง 2 กลุ่มอาชีพจึงมีพฤติกรรมต่อเด็กแตกต่างกัน

4. อิทธิพลของค่านิยมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดา : การให้ความสำคัญแก่มารยาทและความเป็นผู้มีน้ำใจของลูก

จากการวิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจอีกว่า เมื่อพิจารณาบทบาทที่บิดาปฏิบัติในทุก ๆ ระดับรวมกันโดยแบ่งเป็นการปฏิบัติ และไม่ปฏิบัติจะเห็นได้ชัดว่า ในเรื่องที่บิดาปฏิบัติจำนวนสูงที่สุด 10 อันดับแรกนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม และการ

เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านอารมณ์และสังคมเช่นกัน (แต่การปฏิบัติเป็นประจำมีจำนวนน้อยกว่าการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอื่น ๆ อาจเป็นเพราะพฤติกรรมทางสังคมหลายอย่างไม่ได้เกิดขึ้นทุกวัน บางอย่างเกิดขึ้นนาน ๆ ครั้ง การที่บิดาบางคนตอบว่าทำบ้าง และไม่คอยได้ทำ จึงอาจคำนึงถึงเรื่องนี้ โดยไม่ได้คำนึงว่า หากเทียบกับโอกาสที่เกิดขึ้นแล้ว ก็อาจถือได้ว่า ทำบ่อย หรือทำเป็นประจำได้

จากข้อมูลพบว่า บิดาทุกคนสอนให้ลูกรู้จักความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และแทบทุกคน (กว่าร้อยละ 90) ฝึกให้ลูกมีกิจกรรมมารยาทที่เรียบร้อยเหมาะสมแก่โอกาส ฝึกให้ลูกรู้จักแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ ส่งเสริมให้ลูกได้เล่นกับเพื่อน ๆ และไปมาหาสู่กัน และยกย่องชมเชยเมื่อลูกทำความดี ส่วนด้านการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีนั้น บิดาแทบทุกคน (กว่าร้อยละ 90) พยายามเป็นแบบที่ดีเช่น ลูกที่ดี และประชาชนพลเมืองที่ดี จึงเห็นได้ชัดว่าบิดาไทยให้ความสำคัญแก่กิจกรรมมารยาท การวางตัว และการเป็นคนดี ตลอดจนการปลูกฝังเด็กให้เป็นผู้มีกิจกรรมมารยาท และจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตั้งแต่เด็กยังเล็ก โดยยึดคติว่า "ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก" และผู้ใหญ่ทุกคนจะต้องช่วยกันปลูกฝังโดยไม่แยกว่าเป็นบิดาหรือมารดา ซึ่งต่างกับการเลี้ยงดูหรือดูแลกิจวัตรประจำวันของลูก ที่สังคมไทยยังมองว่าเป็นบทบาทของผู้ใหญ่ที่เป็นสตรี

อย่างไรก็ตามในข้อการให้ลูกมีส่วนต้อนรับแขก ซึ่งบิดาส่วนใหญ่ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ทั้งนี้ เพราะลักษณะของวัฒนธรรมและสังคมไทยนั้น จะให้เด็กออกมาร่วมรับแขกก็ต่อเมื่อเป็นญาติสนิทเท่านั้น ถ้าเป็นแขกคนอื่นจะไม่นิยมให้เด็กออกมาโดยมองว่าวุ่นวายไม่เหมาะสม ลักษณะการปฏิบัติบทบาทในด้านเหล่านี้จึงน่าจะกล่าวได้ว่าเป็น เพราะบิดาได้รับอิทธิพลเกี่ยวกับค่านิยมด้านมารยาทและการเป็นคนดีของสังคมไทยนั่นเอง

5. การปฏิบัติบทบาทในด้านเป็นแบบอย่างที่ดี

การพยายามเป็นแบบอย่างที่ดีก็เป็นข้อค้นพบประการหนึ่ง ซึ่งพบว่าบิดาปฏิบัติเป็นประจำใน 10 อันดับแรก เช่น การเป็นบิดาที่ดี ลูกที่ดี และประชาชนพลเมืองที่ดีนั้น น่าจะเป็นเพราะบิดาส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาตั้งแต่มัธยมขึ้นไป จึงมีความรู้และความเข้าใจ และสามารถมองการณ์ไกล บิดาจึงรู้ว่า เด็กเรียนรู้ที่จะเลียนแบบบทบาททางเพศของตนตามที่สังคม เช่น เด็กชายจะเลียนแบบบิดา เด็กหญิงจะเลียนแบบมารดา แต่ลักษณะบางอย่างไม่ได้กำหนดว่าเป็นลักษณะของเพศชายหรือเพศหญิงโดยเฉพาะ เช่น ความใจร้อน ความเจ้าระเบียบ ความ

มัธยัสถ์ เหล่านี้เด็กอาจจะเลียนแบบจากบิดา หรือการกระทำของบิดาบางอย่าง เช่น ตีแม่เหล้า หรือสูบบุหรี่เป็นประจำ ก็อาจมีผลต่อพฤติกรรมหรือพัฒนาการเด็ก ดังเช่น การศึกษาของ ชไนเดอร์ (Schneider, 1989) พบว่า ปัญหาการตีแม่เหล้าเป็นประจำของพ่อ มีผลต่อความก้าวร้าว การขาดวุฒิภาวะ และการถดถอยทางสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ บิดาทิ้งหลายซึ่งเข้าใจถึงความสำคัญของตน ในฐานะบิดาจึงเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงการกระทำบางอย่างของตนให้เหมาะสม ทำให้เห็นได้ชัดเจน เมื่อเป็นบิดา ผู้ชายส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง มีความรับผิดชอบมากขึ้น มีการเสียสละ และมีการพยายามปรับปรุงความประพฤติของตนเพื่อลูก ด้วยเหตุนี้จึงสอดคล้อง กับคำกล่าวของ พาร์ค (Park, 1982) ที่ว่า ผู้ชายได้รับอิทธิพลจากการเป็นบิดา ด้วยการเป็นบิดาสามารถ เปลี่ยนวิธีคิดที่ผู้ชายมีเกี่ยวกับตนเอง การเป็นบิดาก็มักจะช่วยให้ผู้ชายเข้าใจค่านิยมของตนเอง ชัดเจนขึ้น และจัดอันดับความสำคัญในชีวิตได้ ตลอดจนช่วยเพิ่มความนับถือตนเอง หากบิดาผู้นั้น สามารถรับผิดชอบหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี

6. ผลกระทบของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดา

บทบาทประการหนึ่งของบิดา คือ เป็นสื่อกลางของครอบครัว เช่น สร้างบรรยากาศ ที่เป็นสุขในครอบครัว โดยสร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกทุกคนกับญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว สร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างสามีภรรยา อาจเป็นเพราะบิดารู้ว่า สิ่งเหล่านี้ทำให้สัมพันธ์ภาพภายในครอบครัวระหว่างตนกับสมาชิกคนอื่นดีขึ้น และยังเป็นการพัฒนาให้เกิดความรัก ความผูกพันระหว่างบิดา มารดาและลูก นอกจากนี้ยังจะช่วยบรรเทาความกดดันทางจิตใจของมารดา หรือสมาชิกในครอบครัว (Lipkin, 1978) นอกจากนี้ยังจะช่วยสร้างสัมพันธ์ภาพแล้วบิดายังช่วยให้สมาชิกของครอบครัวปฏิบัติบทบาทของตนเองให้สมบูรณ์อีกด้วย ซึ่งตรงกับการศึกษาของ พีเดอร์สัน (Perderson cited by Parke, 1982) ซึ่งได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา พบว่า คุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพและความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับเด็ก กล่าวคือ บิดาให้การสนับสนุนมารดา มาก มารดาก็จะเลี้ยงดูลูกได้ดี

จากการตอบแบบสอบถามพบว่า บิดาส่วนใหญ่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนและปฏิบัติบทบาทดังกล่าวบ่อย หรือเป็นประจำ โดยให้เหตุผลว่า เพราะ เป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัว เป็นหน้าที่ของบิดา และเป็นคนที่ทุกคนเกรงใจและเชื่อฟังมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการร่วมวางแผนปรึกษาหรือพูดคุยเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกกับญาติผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ในครอบครัว ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ เช่นการเป็นแบบอย่างให้คนอื่นในครอบครัวในการดูแลลูก มีบิดาจำนวนหนึ่งระบุปัญหาและอุปสรรคว่า คนใกล้ชิดยังไม่ให้ความร่วมมือ มีข้อขัดแย้งกับญาติผู้ใหญ่ การที่เป็นเช่นนี้ย่อมแสดงว่า การปฏิบัติบทบาทหน้าที่บิดาที่ดีนั้น นอกจากตัวบิดาเองแล้ว สมาชิกคนอื่นในครอบครัวยังต้องให้ความร่วมมือกับบิดาด้วย เพราะความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว ย่อมมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับลูกแต่ละคน และมีส่วนส่งเสริมหรือขัดขวางการอบรมเลี้ยงดูลูกที่บิดาพึงกระทำด้วย ข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจย่อมให้ภาพเพียงกว้าง ๆ แต่ดี้น หากมีการวิจัยศึกษาด้วยวิธีอื่นที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำข้อมูลไปใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการให้การศึกษาแก่บิดาไทยในเขตชุมชนเมือง
2. ควรมีการให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ให้แก่สังคมถึงความสำคัญของบิดาและการปฏิบัติบทบาทที่ดีในสังคมไทย ตลอดจนการช่วยเหลือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. รัฐและองค์กรเอกชน ควรจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้คนในครอบครัวสามารถปฏิบัติบทบาทของตนเองได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในชุมชนประเภทอื่น เช่น ชุมชนในชนบท ชุมชนแออัด เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยเรียน เด็กวัยรุ่น และเมื่อลูกเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เพื่อให้ภาพการปฏิบัติบทบาทของบิดาไทยที่ชัดเจนและครอบคลุมยิ่งขึ้น

3. ควรมีการศึกษาบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของบิดาเฉพาะอาชีพ และ
ปัจจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละอาชีพนั้น ๆ

4. ควรมีการศึกษาริชาลัยเกี่ยวกับบทบาทของบิดาโดยใช้วิธีการที่ลึกและต่อเนื่อง
เป็นเวลานานพอสมควร เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงกลไก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดากับสมาชิกต่าง ๆ
ในครอบครัว และผลจากปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ต่อลูก ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย